

ӘОЖ 821.512.122. 74.00; MFTAP 12.35.9
<https://doi.org/10.47526/2020/2664-0686.044>Т.Р. АБДЫҚАДЫРОВА¹, Е.Б. АБДИМОМЫНОВ², А.А. БАИМБЕТОВА^{3*}¹педагогика ғылымдарының докторы,

Тараз өңірлік педагогикалық университетінің профессоры

(Қазақстан, Тараз қ.), e-mail: tursynai_1959@mail.ru<https://orcid.org/0000-0002-5716-6891>²PhD докторант, Абай атындағы Қазақ ұлттық университеті(Қазақстан, Алматы қ.), e-mail: edil889@mail.ru³филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Тараз өңірлік педагогикалық университеті

(Қазақстан, Тараз қ.), e-mail: aik.baimbetova@mail.com**М. ЖҰМАБАЕВТЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОЙ-ПІКІРЛЕРІ****(Ұстаз қызметінің негізгі мазмұны хақында)**

Біз қандай технологияны да қолданар алдында оның тұтастай жүйесі болмаса да бірінғай элементтерінің туған халқымыздың педагогика саласына қалам сермеген қайраткерлерінің еңбегінде көрініс тауып отыратындығын ескергеніміз жөн. Себебі әр ұлттың, әр елдің өзіндік психологиялық ерекшелігі мен рухани дүниетанымының өзіндік ерекшеліктері, бір сөзбен айтқанда, ұлттық коды болады. Сол кодты оқу үрдісінде дұрыс қолдана білу асқан педагогикалық шеберлікті қажет етеді. Мәселен, «Кембридждік» жүйенің сын тұрғысынан ойлау мен дамыта оқыту технологиясы ұлтымыздың ойшыл-лирик ақыны, әйгілі «Педагогика» еңбегінің авторы М. Жұмабаевтың ой-пікірлерінде ХХ ғасырдың басында-ақ там-тұмдап емес тұтастай жүйелілікпен көрініс берген.

Мақалада М. Жұмабаевтың педагогикалық ой-пікірлері педагогикадағы заманауи талаптарға сәйкес зерделенеді. Ғалым еңбегіндегі педагог тұлғасының кәсіби бағыты, мұғалім мамандығының қыр-сыры, кәсіби-педагогикалық бейімділігі мен икемділігі «Педагогика» еңбегінің негізінде талданады. Сондай-ақ мұғалім тұлғасын айқындайтын ерекшеліктер, яғни педагогтік парыз бен жауапкершілік, педагогтік әдеп пен педагогтік такты, педагогтік әділеттік пен педагогтің беделі, ғылыми-педагогикалық ойлау мәдениеті заман талабына сай жан-жақты қарастырылады. Мақала мақсаты – бүгінгі оқыту жүйесіне қажетті заманауи үздік технологиялар және оның тұтастай жүйесін, оның бірыңғай элементтерін туған халқымыздың педагогика саласына қалам сермеген қайраткер М. Жұмабаевтың еңбегінің негізінде қарастыру.

Кілт сөздер: М. Жұмабаев, жоғары миссия иесі, интеллектуалдық әлеует, жаһандық өре, педагогикалық бейімділік, педагогтік такты, педагогтік әділеттік, бірыңғай элементтер, оқыту жүйесі.

***Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:**

Абдықадырова Т.Р., Абдимомынов Е.Б., Баимбетова А.А. М. Жұмабаевтың педагогикалық ой-пікірлері (Ұстаз қызметінің негізгі мазмұны хақында) // *Ясауи университетінің хабаршысы*. – 2020. – №4 (118). – Б. 151–162. <https://doi.org/10.47526/2020/2664-0686.044>

***Cite us correctly:**

Abdyqadyrova T.R., Abdymomynov E.B., Baimbetova A.A. M. Jumabaevtyń pedagogikalıq ой-pikirleri (Ustaz qyzmetiniń negizgi mazmuny haqynda) [Pedagogical Thoughts of M. Zhumabayev (about the Content of the Teacher's Functional Work)] // *Iasayı ынiversitetiniń habarshysy*. – 2020. – №4 (118). – Б. 151–162. <https://doi.org/10.47526/2020/2664-0686.044>

T.R. Abdikadyrova¹, E.B. Abdimomynov², A.A. Baimbetova³

¹*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Taraz Regional Pedagogical University
(Kazakhstan, Taraz), e-mail: tursynai_1959@mail.ru*

²*PhD Doctoral Student, Abay Kazakh National Pedagogical University
(Kazakhstan, Almaty), e-mail: edil889@mail.ru*

³*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Taraz Regional Pedagogical University
(Kazakhstan, Taraz), e-mail: aik.baimbetova@mail.com*

**Pedagogical Thoughts of M. Zhumabayev
(about the Content of the Teacher's Functional Work)**

Before applying any technology, we must take into account that its elements, although not a complete system, are reflected in the works of teachers of our native people. Because every nation, every country has its own psychological specifics and its own spiritual Outlook, in a word, the national code. The ability to correctly use this code in the educational process requires high pedagogical skills. For example, the technology of critical thinking and developmental learning in the Cambridge system is reflected in the thoughts of M. Zhumabayev, the poet-thinker of our people, the author of the famous work «Pedagogy», which was written in the early XXth century in an integral and consistent form.

The article discusses the pedagogical views of M. Zhumabayev in accordance with modern requirements in pedagogy. Based on the work «Pedagogy», the professional orientation of the teacher's personality, the subtleties of the teacher's profession, professional and pedagogical inclinations and flexibility are analyzed. The article describes in detail the features of the teacher's personality, such as pedagogical duty and responsibility, pedagogical ethics and pedagogical tact, pedagogical justice and authority of the teacher, the culture of scientific and pedagogical thinking. The purpose of the article is to consider the best modern technologies necessary for a modern education system, and its integral system, its unified elements based on the works of the honored worker M. Zhumabayev in the field of pedagogy of the native people.

Keywords: holder of a high mission, intellectual potential, global field, pedagogical propensity, pedagogical tactics, pedagogical justice, unified elements, training system.

Т.Р. Абдыкадырова¹, Е.Б. Абдимомынов², А.А. Баймбетова³

¹*доктор педагогических наук, профессор Таразского регионального педагогического университета
(Казахстан, г. Тараз), e-mail: tursynai_1959@mail.ru*

²*PhD докторант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая
(Казахстан, г. Алматы), e-mail: edil889@mail.ru*

³*кандидат филологических наук, доцент
Таразский региональный педагогический университет
(Казахстан, г. Тараз), e-mail: aik.baimbetova@mail.com*

**Педагогические мысли М. Жумабаева
(о содержании функциональной работы педагога)**

Прежде чем применить какую-либо технологию, мы должны учитывать, что ее элементы, хотя и не являются целостной системой, находят свое отражение в работах деятелей педагогики нашего родного народа. Потому что каждая нация, каждая страна имеет свою психологическую специфику и свои особенности духовного мировоззрения, одним словом, национальный код. Умение правильно использовать этот код в учебном процессе требует высокого педагогического мастерства. Так, технология критического мышления и развивающего обучения по «Кембриджской» системе нашла отражение в мыслях М. Жумабаева, поэта-мыслителя нашего народа, автора известного труда «Педагогика», который был написан еще в начале XX века в цельной и последовательной форме.

В статье рассматриваются педагогические воззрения М. Жумабаева в соответствии с современными требованиями в педагогике. На материале труда «Педагогика» анализируются профессиональная направленность личности педагога, тонкости профессии учителя, профессионально-педагогические склонности и гибкость. В статье подробно рассматриваются такие черты личности педагога, как педагогический долг и ответственность, педагогическая этика и педагогический такт, педагогическая справедливость и авторитет педагога, культура научно-педагогического мышления. Целью статьи является рассмотрение лучших современных технологий, необходимых для современной системы образования, и ее целостной системы, ее унифицированных элементов на основе трудов заслуженного деятеля М. Жумабаева в области педагогики родного народа.

Ключевые слова: М. Жумабаев, высокая миссия, интеллектуальный потенциал, глобальное поле, педагогическая склонность, педагогическая тактика, педагогическая справедливость, единые элементы, система обучения.

Кіріспе

Еліміз тәуелсіздігін алып, азат ел атанғалы біршама уақыт өтіп әлемдік өркениетте Қазақ Елінің алар орны мен бағындырған белестері айқын көрініп мәңгілік мұраттарға қол жеткізіп келе жатқандығы белгілі. Ғылым мен білімнің алтын ғасыры атанған ХХІ ғасыр көкжиегінде халқымыз сан мың жылдан бері аңсаған асыл армандарын еселеп жүзеге асырып ұлт тарихы мен мәдениетіне, әдебиеті мен тіліне, т.б. ұлттық руханиятымызға қатысты деректерді жаңаша көзқараста саралап келеді. Осыған орай отандық білім мен ғылым саласында бұрын-соңды болмаған ауқымды реформалар жүзеге асырылып, нәтижесінде білім беру технологиялары қайта түлеу үстінде. Кешегі кеңестік кезеңнің білім беру жүйесіндегі технологиялар өз деңгейінде заманына сай озық үлгілерді қалыптастырып, сан мыңдаған ғалымдар мен әдіскерлерді дайындап, ұрпақты тәрбиелеуде аянбай еңбек еткенімен де бүгінгі күнде де дәстүрлі (схоластикалық) жүйеге айналып, тарих қойнауынан орын алып отыр. Бұл да заманның ағымы, өмірдің өткелі болса керек. Ал, қазір заман өзгерді. Ғылым мен техника көз ілеспес жылдамдықпен қарыштап дамып, әр ұлттық руханиятына интеграциялану арқылы ықпалын тигізіп, жаһандану үрдісі белең алуда. Осыған орай елімізде заманауи білімді, сауатты, ұлттық салт-дәстүрі мен тарихын, мәдениеті мен әдебиетін, тілі мен дінін тереңнен ұғынған тұлғаларды даярлап, солар арқылы барша Қазақстан халқының даму перспективасын қалыптастырудың қажеттігі туындауда. Бұл туралы Елбасы Н.Ә. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында «Күллі жер жүзі біздің көз алдымызда өзгеруде. Әлемде бағыты әлі бұлыңғыр, жаңа тарихи кезең басталды. Күн санап өзгеріп жатқан дүбірлі дүниеде сана-сезіміміз бен дүниетанымымызға әбден сіңіп қалған таптаурын қағидалардан арылмасақ, көш басындағы елдермен тереземізді теңеп, иық түйістіру мүмкін емес» [1, 2-б.] – деп ерекше атап көрсеткен. Осыған орай заман талабына сай педагог тұлғасын қалыптастыруда ХХ ғасыр басында өмір сүрген педагогика ғылымына өзіндік үлес қосқан Мағжан Жұмабаевтың педагогикалық ой-пікірлерін ғылыми талдауды жөн көрдік. Мақала мақсаты – бүгінгі оқыту жүйесіне қажетті заманауи үздік технологиялар және оның тұтастай жүйесі, оның бірыңғай элементтерін туған халқымыздың педагогика саласына қалам сермеген қайраткер М. Жұмабаевтың еңбегі негізінде қарастыру деп алдық. Ғылыми мақаланың зерттеу әдістеріне салыстыру, анықтау, эвристикалық әдістерді пайдаландық. Зерттеу нәтижесінде адамзат дамуының негізгі қозғаушы күші болған білімнің ХХІ ғасырда жаңаша формалары мен технологиялары қалыптасып, әлемдік өркениетте алапат интеграциялық өзгерістер орын алғандығын салыстыра отырып анықтадық. Біздің еліміз де мұндай өзгермелі дүниеден шет қалып қоймағандығы анықталды.

Негізгі бөлім

Заманға сай ғылым мен білім саласының тасын өрге домалату үшін түрлі реформалар қабылданып, ел дамуына ықпал етуде. Осыған орай тәуелсіздіктің 29 жылында еліміздің білім мен ғылым саласында бірнеше ауқымды өзгерістер болып, бүгінгі күнге дейін өз жалғасын тауып келеді. Мұндай өзгерістер, әрине, ең алдымен әлемдік көштен қалмау үшін өте маңызды болып табылады. Бұл біздің халыққа бүгін ғана келе салған ой емес. Қазақ халқы ежелден-ақ ел болуды мұрат тұтып, азаттықты аңсағанда оған жетудің бірден бір жолы білім екендігін әсте естен шығармаған. Сондықтан, халқымыз «Бір жылдығын ойлаған егін егеді, он жылдығын ойлаған тал егеді, мың жылдығын ойлаған білім береді!», – деген ғажап ойлы, терең мәнді сөзді ертеден айтқан. Ал тұңғыш ғалымымыз Ш. Уәлиханов «Халықтың кемеліне келіп дамуы үшін ең алдымен азаттық пен білім керек» десе, заманымыздың заңғар жазушысы М. Әуезов «Халық пен халықты, адам мен адамды теңестіретін нәрсе білім» деп ерекше атап көрсетті, көрнекті ғалым А. Байтұрсынұлы «Нәрсенің атын емес затын алып оқытса, ол білім балаға да, мемлекетке де пайдалы болмақ» – дегені мәлім. Бұдан шығатын қорытынды, қазақ халқы ұрпағына білім берудің маңызды екендігін ежелден айтып, әр уақытта заманға сай білім беруді көздеген. Сондықтан, бүгінгі таңда елімізде қолға алынып жатқан кез келген білім беру реформасын іске асырған кезде оның бүгін ғана басқа елден келіп, қазақ дүниетанымына еніп жатқан жаңалық екен деп қабылдаудың еш қисыны жоқ. Біз білім беру ісінде осы мәселені естен шығармай, оны жас ұрпақтың санасына сіңіріп отырғанымыз жөн. Бұл білімнің негізгі мәні мен маңыздылығы туралы тұжырым.

Енді бүгінгі білім беру технологияларына тоқталсақ, қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесін жаңғырту барысында заманауи әдістемелер мен технологияларды енгізу ісінде халықаралық стандарттарға негізделген Назарбаев университеті мен Зияткерлік мектептерінде қолданылып келе жатқан жаңаша оқыту технологиясы болып отыр. Сондықтан, үстіміздегі оқу жылынан бастап осы тәжірибені бүкіл қазақстандық білім беру жүйесіне және барлық білім беру мекемелеріне таратып, басқа білім беру мекемелерін солардың деңгейіне тарту көзделуде. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін елімізде сан мыңдаған мұғалімдер өз шеберліктерін шыңдап, оқу курстарынан өтті. Білім беру мазмұны түрлі сындар мен ұсыныстардың бірін ескеріп, бірін ескерместен түрлі талқылаулардан кейін жаңартылуда. Жаңартылған мазмұнға сай оқытуды 2, 5, 7-ші... сыныптары осыған орай еліміздегі барлық мектептер бастап кетті. Алдағы уақыттарда жүйелі түрде барлық сыныптар ауыстырылуда. Бұл жас жеткіншек оқушылардың заманға сай білім алып, алған білімдерін өмірде қолдана алатын құзіретті тұлға болып қалыптасуына өз ықпалын тигізетіндігі сөзсіз. Сондықтан, бүгінгі мектептердің басты мақсаты балаларға білім беру емес, алған білімдерін өмірде қолдана алу, сол арқылы қоғамда теория мен практиканы ұштастыра алатын, бәсекелестікке қабілетті, заман талабына сай тұлғаларды тәрбиелеу болып отыр. Ол үшін білім беру саласында түрлі сипаттағы және бағыттағы инновациялар енгізіліп, оқытудың жаңа заманауи әдіс-тәсілдері мен технологиялары қолданылуда. Осындай жаңа педагогикалық технологиялардың жиынтығы болып табылатын, білім берудегі жаңа формат тәсілінің теориялық негіздеріне сүйене отырып, практикаға енгізіліп жатқан жеті модульден құралған бағдарлама басты назарға алынуда. Әлемдік тәжірибеге негізделе отырып жасақталған бұл бағдарлама оқушылардың қалай оқу керектігін үйреніп, соның нәтижесінде барлық қабілеттері дамып отыратындығымен ерекшеленеді. Баланың бойындағы қабілетін дамытудың негізгі бір тәсілі ретінде «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы» қолданылуда. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Бұл тәжірибені жүйеге келтірген Джинни Л. Стил, Куртис С., Мередит, Чарльз Тэмпл. Жобаның негізі Ж. Пиаже, Л.С. Выготский теорияларын басшылыққа алады [2, 105-б.].

Сыни тұрғыдан ойлау – бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты түсінуге, ойлауға, қолдануға, бағалауға, талдауға және синтездеуге

бағытталған пәндік шешім. Сыни тұрғыдан ойлау көбінесе қарсы пікір айтуға, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді. Бұл технология бойынша оқушыға білім дайын күйінде беріле салмауы керек. Мұғалім шеберлігі арқылы баланың білімді игеруге қызығушылығын оятуы қажет.

Технологияның басты мақсаты – дамыта оқытуға негізделген. Осыған орай, қазіргі уақытта жаңа технологияның бірі ретінде дамыта оқыту технологиясы қолданылып келеді. Оның негізін салған ғалымдар ретінде Я.А. Каменский, Д.К. Ушинский, Л.В. Зенков, В.В. Давыдов, т.б. ғалымдар аталып жүр. Дамыта оқыту технологиясы оқушының оқу, білім алу процесінде жан-жақты дамуын оқытудың басты мақсаты ретінде қабылдайды. Даму дегенде оқушының ойлауы, табандылығы, зейіні, оқу-дағдысы мен іскерлігі, т.б. да қабілеттерін дамыту негізге алынады. Сол арқылы қазіргі қоғамға қажетті бәсекеге қабілетті мамандар мен құзіреттілігі жоғары тұлғаларды қалыптастырып тәрбиелейді.

Қарап отырсақ, бүгінгі оқыту жүйесіне қажеттісі заманауи үздік технологиялар екендігі түсінікті. Дегенмен, біз қандай технологияны болмасын қолданар алдында оның тұтастай жүйесі болмаса да біріңғай элементтерінің туған халқымыздың педагогика саласына қалам сермеген қайраткерлерінің еңбегінде де көрініс тауып отыратындығынан бастағанымыз жөн... Себебі әр ұлттың, әр елдің өзіндік психологиялық ерекшелігі мен рухани дүниетанымы өзіндік ерекшеліктері, бір сөзбен айтқанда, ұлттық коды болады. Сол кодты оқу үрдісінде дұрыс қолдана білу асқан педагогикалық шеберлікті қажет етеді. Мәселен, біз жоғарыда қарастырып отырған «Кембридждік» жүйенің сын тұрғысынан ойлау мен дамыта оқыту технологиясы ұлтымыздың ойшыл-лирик ақыны, әйгілі «Педагогика» еңбегінің авторы М. Жұмабаевтың ой-пікірлерінде там-тұмдап емес тұтастай жүйелілікпен көрініс берген. Сол «Педагогика» еңбегінде М. Жұмабаев ойлаудың бірнеше түріне түсініктеме бере келіп өз ойын былайша түсіндіреді: «Ойдың өзінің терең болуы үшін әсерлену һәм суреттеулердің көп һәм ашық болуы керек. Қанша дегенмен адам суреттеулер бойынша ойланады. Сондықтан балаға бір пікірді ұқтырмақшы болсақ, жалаңаш пікірді айтуда қасиет жоқ, бала пікірді суреттеуді өзінен шығарып алсын» [3, 112-б.] – деп ойдың жемісін шығаруды, бір нәрсеге деген қызығушылықтың оянуын балалардың өздеріне қалдыруды ұсынған. Бұл бүгінгі сын тұрғысынан ойлау технологиясының «оқушыға білім дайын күйінде беріле салмауы керек, баланың білімді игеруге қызығушылығын ояту қажет» деген ұстанымымен дәлме-дәл ұштасып жатыр.

Сонымен қатар, М. Жұмабаев педагогиканың өзі баланы тәрбиелеу туралы ілім екендігіне тоқтала келіп: «Тәрбие деген – баланы бетке қақпай, бетімен жіберу емес. Яки отырса басқа, тұрса аяққа ұрып, көрбала қылып өсіру де емес. Баланы тәрбие қылу – тұрмыс майданында ақылмен, әдіспен күресе білетін адам шығару деген сөз. Тұрмыста түйінді мәселелерді тез шеше білетін, тұрмыстың тұңғық теңізін қалың қайратпен кеше білетін, қысқасы, адамзат дүниесінің керек бір мүшесі болатын төрт жағы түгел кісі қылып шығару» [3, 146-б.] – деп ойын қорытады. Демек, баланы тұрмыстағы түрлі жағдайларда өз бетінше шешім қабылдай алатын, алған тәрбиесін өмірде қолдана алатын тұлға етіп шығару мәселесін көтерген. Бұл бүгінгі біз жаңа технологиялар арқылы оқытуда мақсат тұтып отырған «жастарды алған білімдерін өмірде қолдана алуға үйрету, құзіреттіліктерін қалыптастыру» деген ұғыммен тікелей сабақтасып жатыр. Бұл – бүгінгі жаңартылған білім мазмұнымен сабақтастық.

Ал, бүгінгі жаңа педагогикалық технология – бұл оқу үдерісін ұйымдастыру және өткізу барысындағы оқушылар мен мұғалімдерге жайлы жағдай туғызудың біріктірілген педагогикалық қарым-қатынастың барлық жағдайларды ойлап қарастырған моделі. Оның негізгі ұстанымдары – оқытуды ізгілендіру, өздігінен дамытын, дұрыс шешім қабылдай алатын, өзін-өзі жетілдіріп, өсіруші, тәрбиелеуші тұлға қалыптастыру болып табылады.

Осыған орай оқыту технологиясында «Алты қалпақ», «Миға шабуыл», «Кубизм», «Екі түрлі күнделік», «БҮБ», т.б. стратегиялық әдіс-тәсілдер қолданылуда. Мұның барлығы да оқу үдерісінде өзіндік ерекшеліктерге ие екендігі белгілі. Бірақ, қандай әдісті немесе тәсілді қолданған болсақ олардың басты мақсаты – заманға сай жастарға терең білім мен тәрбие беру болып табылады. Ал, М. Жұмабаев «Тәрбиеден мақсұт – баланы тәрбиешінің дәл өзіндей қылып шығару емес. Келешек өз заманына лайық қылып шығару» – деп осы мәселені дөп басып айта білген. Алмағайып өзгерістерге толы болып, ел руханиятында өшпес із қалдырған сонау ХХ ғасыр бас кезеңінде келешек туралы мұндай құнды пікір айту да екінің бірінің қолынан келе бермегені анық.

«When our people, who grew up and formed in the open spaces of the steppe, began to settle in the city in order to get an education, their national world-consciousness was divided into two currents» [4, 406-б]. Демек, дәл осы кезең отаршыл империяның жүргізген саясатының нәтижесінде қазақ жұртында екі арнаға бөлінушілік орын алған уақыт болатын. Кең далада дархан көңілмен, кіршіксіз мейірімді сезіммен сусындап өсіп қалыптасқан халқымыздың оқу, білім іздеп қалаға келіп орныға бастағанда оның ұлттық дүниетанымы екі арнаға ауыса бастады. Бірі ескіліктің көлеңкесінде қалып, ескіше салт-дәстүр мен әдет-ғұрыпта қалуды көздесе, екінші топ білім, ғылымды игеруге ұмтылып туған халқының ой-санасын көтеріп, әлем елдерімен теңестіруге ұмтылды. Бұл бағыттағы ел арасындағы қайраткер, оқымысты, ғалымдар Алаштықтар деп аталғаны тарихтан белгілі. М. Жұмабаев осындай алмағайып заманда өмір сүріп, оқу-ағарту саласына арналған тың туындыларын жазып қалдырды.

Алаштың оқымысты зиялыларының қазақ ұлтын әлем өркениеті жетістіктерімен хабардар ету, жаратылыстану, қоғамдық-гуманитарлық ғылым салалары бойынша бастауыш, орталау, орта жоғары білім беру жүйесін қалыптастыру, дамыту мұратында кешенді ғылыми элеуметтік психологиялық кешенді ұстаным мұратымен еңбек еткен қайраткерлік көзқарастарын танимыз. Сондықтан, олар жазып қолданысқа ұсынған оқу құралдарының білім алудың барлық деңгейлеріне пайдалы екендігі байқалады. Мысалы, Ахмет Байтұрсынұлының оқулықтары («Оқу құралы», 1912 ж., «Тіл құралы», 1914 ж., «Әліпби», 1914 ж., «Жаңа әліппе», 1926–1928, «Әдебиет танытқыш», 1926 ж., «Баяншы», 1926 ж., «Оқу құралы» (Т. Шонанұлымен бірге, 1926–27 жж.), т.б.) – қазақ ұлттық оқу-ағарту жүйесін қалыптасуындағы тұңғыш кітаптар болуымен құнды. Ы. Алтынсариннің, А. Байтұрсынұлының ұлттық оқу-ағарту жүйесін дамытуға арналған оқулықтары, оқу құралдарын жазу дәстүрін жалғастырғандардың бастама кітаптары да, отандық педагогикалық, психологиялық ғылымдар аясында қарастырылатын оқу-әдістемелік көрнекті еңбектер қатарын құрайды. Бұл орайда, М. Дулатовтың «Қирағат кітабы», 1916 ж., Ж. Аймауытовтың «Психология», 1928 ж., М. Жұмабаевтың «Педагогика», 1927 ж., М. Әуезовтың «Новый ауыл», «Русский букварь для казахских детей», 1929 ж.; Ә. Ермаковтің Қазақтың тұңғыш «Есеп» оқулығын Ж. Ақбаевтың құқық саласына арналған тұңғыш ғылыми басылымдар жазғаны, олар жарық көргеннен кейін қолданысқа түскендері мәлім [5, 547-б.]. Бүгінде біз ұлттық педагогикамыздың тарихында аталған еңбектердің ішіндегі шоқтығы биігі, өзіндік ерекшелігі бар еңбек деп М. Жұмабаевтың «Педагогика» еңбегін атап көрсетеміз.

М. Жұмабаевтың «Педагогика» атты еңбегі аса құнды еңбек. Автор өзінің осы еңбегінің «Педагогика қандай пән» деген бөлімінде: «Біз жоғарыда адам баласының тәрбиеге мұқтаж екендігін, оған қандай тәрбие беру керектігін хәм ол тәрбиені не үшін беру керек екендігін айттық. Жә, тәрбие керек. Бірақ, балаға дұрыс тәрбиені әрбір тәрбиеші (ата, ана, мұғалім) тәрбие жолын ешкімнен үйренбей-ақ, ешнәрсені оқып білмей-ақ, өз бетімен бере ала ма? Әркім өзі-ақ жол тауып кететіндей бала тәрбиесі соншама бір жеңіл нәрсе ме? Жоқ бұлай емес. Бала тәрбиесі бір өнер, өнер болғанда да ауыр өнер, жеке бір ғылым иесі болуды тілейтін өнер» – дейді [6, 25-б.]. Ол педагогика ғылымының тереңдігіне, ұстаз мамандығының құпиясына, оның күрделілігіне үңіледі. Балаға дұрыс тәлім-тәрбие беру арқылы ғана болашақта өз орнын білетін, өз мүмкіншілігіне сенетін адам тәрбиелеу, тұлға

қалыптастыру үлкен өнер екенін ғылыми тұрғыда түсіндіреді. «Педагогика ғылымымен жақсы таныс болудың керектігі» жайында айта келіп, баланы тәрбиелеу барысында тәрбиешінің өз тәжірибесі, өзінің өткен жолы, өмірден көріп түйгені, ол жолдағы жетістіктері мен қателіктері – бәрі-бәрі бала өміріне әсер ететіндігін айтады [7, 78-б.]. Сондықтан кез келген тәрбие саласында қызмет істейтін адамның бойында жақсы қылықтары мен қасиеттердің міндетті түрде басым болуы тиісті екендігіне тоқталады. Ал тәрбиемен қоса білім беретін мұғалімдер қауымынан бүгінгі заман талабына сай жаңа технологияны меңгерген жан-жақты, бала тәрбиесін өнер деп білетін сол, өнерді жан-тәнімен сүйетін, өз мүмкіншілігіне өзі сенетін және сондай адам тәрбиелейтін болулары тиіс. Бұл – уақыт талабы.

Сонымен, тәрбие тек адам баласына ғана қатысты ұғым. Оның нәтижесінде ең жақсы қасиеттер – тәні мен жанының саулығы, отбасының татулығы, береке мен тоқшылық, мейірімділік пен сыйластық, өзгенің қуанышына қуана біліп, қайғысына ортақтасу, өзіңе ұнайтын, жаныңа жақын қызметінді істеп, өзіңе де, өзгеге де сыйлы болу. Айнала қоршаған ортаң, туыстарың, қызметтестеріңнің көңіл-күйі жақсы болып, қуанышқа бөлену. Міне, тәрбие арқылы келетін бұл қасиетті ұғымдардың жиынтығы. Сол арқылы елдің зияткерлік әлеуеті нығайтылып, ұлтын сүйетін, жалпы адамзатты қастерлейтін жас ұрпақ қалыптасады. Елдің интеллектуалдық әлеуеті жаһандық өреде насихаттауға бағытталады, сөйтіп, Қазақ елінің дүниетанымы, интеллектуалдық әлеуеті, ұлттық ойлау жүйесінің деңгейі, т.б. ұлттық құндылықтардың қоғамдық бетбұрыстардағы өзектілігі жасампаздыққа ұласып отырады [8, 41-б.]. Міне, ұстаз мамандығының күдіреттілігі де осында. Ал, жаңа технологияларды пайдалана отырып, жас ұрпақ бойына осы адами құндылықтарды сіңіру – жаңару бағытында, ел ертеңінің дамып жетілуіне қызмет етіп жүрген ұстаздар қауымының негізгі міндеті.

Ал, мұғалім үшін кәсіби шеберлікке жету, өз мамандығының данышпаны болу бір күнде пайда болатын дүние еместігін жақсы түсінеміз. Ұстаздық мамандықтың өмір бойы ізденушілікті, төзімділікті талап ететін мамандық екенін анық аңғарғанда ғана толық нәтижеге жете аламыз. Ұстаздың әрбір сөзі мен ісі, қимылы, аяқ алысы, жүрісі, көзқарасы, психологиялық және ізгілік тұрғысынан шәкірт жүрегінен үлкен орын алуы, ертеңгі қоғамның ақылды да іскер адамын дайындауға ықпал етері де талассыз құбылыс. Әрбір ұстаз оқу мен тәрбие процесін ұйымдастыруда мол білімділікті, ақылдылықты, дұрыс іскерліктер мен дағдыларды қолдануы негізінде биік мақсатқа, берекелі нәтижеге жетері сөзсіз.

Мұғалім – тек қана мамандық емес, білімді тасымалдаушы, адамды адам ретінде тұлғаны қалыптастырудағы жоғары миссия иесі.

Педагог тұлғасының кәсіби бағытына, яғни мұғалім мамандығына қызығушылығы, кәсіби-педагогикалық бейімділігі мен икемділігі жатады. Мұғалім тұлғасын айқындайтын ерекшеліктердің қатарына біз педагогтік парыз бен жауапкершілікті, педагогтік әдеп пен педагогтік тактіні, педагогтік әділеттік пен педагогтің беделін, ғылыми-педагогикалық ойлау мәдениетін жатқызамыз.

Мұғалімнің кәсіби педагогикалық қызметін анықтайтын талаптар – оның терең білімі, кәсіби дайындығы. Психологиялық, психофизиологиялық және физикалық дайындық, оның құрамының құқықтық өлшемін анықтаса, екіншіден, ғылыми-теориялық және практикалық біліктілігі оның негізгі кәсіби қызметін айқындайды.

Мұғалімнің жеке басының басымдылықты сапаларына – идеялылық, адамгершілік және азаматтық толысқандық, қоғамдық белсенділік, өз мамандығына әуестігі, балаларға деген сүйіспеншілігі, оларға деген қайырымдылығын, қамқорлық қатынас жасауы, өзіне және оқушыларға жоғары талап қоюшылығы мен коммуникациялық, достық қатынасын жатқызуға болады. Қатынас жасаудағы сыпайылық, педагогикалық ұйымның басқа мүшелерімен психологиялық сиымдылық және т.б. қасиеттерді идеалды маманға қажетті ерекшеліктер деп айта аламыз.

Ал, ұстаздың педагогикалық ерекшелігіне дидактикасын, құрастырушылық, перцептивтілік, экспрессивтік, коммуникативтілігін және ұйымдастырушылық қабілетін жатқызсақ қателеспейміз. Сонымен қатар, мұғалімнің психологиялық-тұлғалық құрамына жалпы адамзаттың сапасын: адамгершілік-психологиялық, әлеуметтік-перцептивтік, дара психологиялық ерекшеліктері, практикалық білік және дағды; жалпы педагогикалық (ақпараттық, мобилдік, дамытушылық, бағдарлаушылық), жалпы еңбектік (құрастырушылық, ұйымдастырушылық, зерттеушілік), коммуникативтік (әр түрлі жастағы адамдармен қарым-қатынас категориясы), өзін-өзі білімдендіру (жаңа ақпаратты алуы және педагогикалық тапсырманың шешім қолдануда білім жүйесін кеңейтуі) қасиеттерін атауға болады.

Ұстаз қызметінің негізгі мазмұны келесі функцияларды атқаруды қамтиды: оқыту, тәрбиелеу, ұйымдастыру және зерттеу. Осы функциялар бірігіп қарастырылғанда ғана ұстаз жетістікке жете алады. Адам қоғаммен бірлесе өмір сүреді. Оны бір-бірінен бөліп алуға болмайды. Қоғамдағы өзгеріс, оның дамуы, әлеуметтік ерекшелігі, сол қоғамның өзіндік сипаты мен тарихи дамуы адам өмірімен, оның болмысымен тікелей байланысты, қоғамдық-әлеуметтік құбылыс адам сана-сезіміне әсер етпей қоймайды [9, 16-б.]. Мағжан Жұмабаев адам баласына, оның ішінде жас ұрпақ тәрбиесінде қоғамның ықпалын нақтылы фактілермен дәлелдеп көрсете білді. Егер ұстаз «ағаштардың ар жағындағы орманды», «инновациялық әдістердің ар жағындағы білім философиясын», «оқу үдерісінде нақтылы мақсаттардың орындалуының ар жағында жалпы мақсат – демократиялық мемлекет азаматы тәрбиеленетінін» көре білсе, сондай мұғалімнің шәкірттері оқу барысында ғылыми білім және іс-әрекет тәсілдерін меңгеріп қана қоймай, демократиялық қоғамда тіршілік ету әрекеті мен бағалы тәжірибе жинақтайды [10, 177-б.].

Әрбір ұлттың өзіне тән ұлттық бала тәрбиелеу тәсілдері болатындығын дәлелдейді. Соның бірін ұлт тәрбиесі деп көрсетеді. Өз ұлтының қамын ойлайтын, сол үшін қызмет ететін, ұлттың ізгі қасиеттерін бойына сіңірген, ұлттық тұлғаның қалыптасуын сол кездің өзінде, яғни қызыл империялық саясаттың үстемдік құрып тұрған шағында өз ұлтының қамын ойлаған ұлы ғалымның бұл пікірлері күні бүгінге дейін құндылығын жойған жоқ. Ұлт тәрбиесінің ішінде де жағымды, жағымсыз әрекеттердің бар екенін, сондықтан ұлттық тәрбие беруші тәрбиешілер оны ой елегінен өткізіп, қажеттісін іріктеп алып беру керектігін де көрсетеді. Бұл да қазіргі қоғамның талабына сәйкес келеді. Өткенсіз болашақ жоқ, бірақ өткенмен шектеліп, бүгін, ертеңгі күнді естен шығаруға болмайды. Осыған орай осы ғылыми зерттеу мақаламызда адам болмысы, ұрпақ тәрбиесі, өткен тарихымыз бен болашағымызды зерттеуді мақсат еттік.

Заман өзгергенімен адам, оның тәрбиесі, адам бойындағы ізгілік қасиеттер өзгерген жоқ. Техника мен ғылымның дамыған тұсында қазақ елін әлем танып отырған тұста, қасиетті еліміздің адамдық пен адалдықты бойына ұстаған тұлғаларының еңбектерін зерттеп-зерделеу өзекті мәселе. Өмірін қоғамдағы өзгеріске, оның дамуына, сол қоғамның өзіндік сипаты мен тарихи дамуына үлесін қосқан ұлы тұлғаларымыздың еңбегін зерттеу, олардың еңбектерінің адам өмірімен, оның болмысымен тікелей байланысты екендігін сезіну, қоғамдық-әлеуметтік құбылыстың адам сана-сезіміне әсер етпей қоймайтындығын қарастыру бағытында бұл мақаланың да білім саласына қосар үлесі болмақ.

Өзіміздің ұлттық ерекшелігімізді ескере отырып, жастардың бойына сіңіру, табиғатымызға жат қылықтардан аулақ болудың нақты жолдарын көрсету, заман талабына сай ұрпақ тәрбиелеу ұстаздың абыройлы парызы екендігін сезінген ұстаз-ғалым тұлғасы жан-жақты қарастыруды талап етпек. Бұл орайда ұлттық педагогикамыздың қалыптасуы мен дамуына үлкен үлес қосқан М. Жұмабаевтың ой-пікірлері қазіргі жаңаша білім беру мазмұнымен де қабысып, біте қайнасып кететін тұстары баршылық. Әсіресе, баланы өмірге бейімдеу, ойларын дұрыс жеткізіп «айтылым» арқылы шебер сөйлеуге үйрету, «жазылым» арқылы сауатты жазуға дағдыландыру, өзгелермен еркін қарым-қатынасқа түсу, алған

білімдерін өмірде қолдана алуларына қатысты айтқан тұжырымдары қазіргі білім мазмұнының негізгі әдістемелік канондары мен үндестік табады. Оны автордың «Бастауыш мектепте ана тілі» (1925), «Сауатты бол» (1926), «Педагогика» (1922) атты еңбектерін мұқият оқып, саралағанда көз жеткіземіз. Мәселен, М.Жұмабаев «Бастауыш мектепте ана тілі» атты еңбегінде «Мектептің міндеті – бір жақтан хат таныту болса, екінші жақтан баланы дұрыс сөйлетуге үйрету. Балаға дұрыс тәрбие беру үшін оны әдебиетпен таныстыру және баланы түсініп, ұғып оқуға үйрету» – деп айтқан. Бұл бүгінгі жаңаша білім беру жүйесіндегі баланың сөйлеу мәдениетін қалыптастыру мен оқығанын, алған білімін өзгелермен бөлісу, ойын еркін жеткізу дағдысын дамыту бағытындағы жұмыстармен сабақтастық табады.

Сонымен, соңғы кездерде елімізде оқыту сапасын көтеру үшін тұлғалық-бағдарлы білім беру, саралап және даралап оқыту, инновация, жаңа технология, топтап, жұптап оқыту, т.б. келістер (подход) мен әдіс-тәсілдерді пайдаланғанда оларды ұлттық санамызға, қазақы қанымызға лайықтап барып сіңіргеніміз жөн. Бұл туралы да М. Жұмабаев өзінің еңбегін жазу барысында бірнеше елдің оқулық-кітаптарын жинақтап, оқып, ой сүзгісінен өткізе отырып, «Алдыма бір кітапты жайып қойып, бұрылмастан желе бергенім жоқ. Тәрбие ғалымдарының пікірлерін таңдап алуға ұмтылдым. Шамам келгенше қазақ қанына қабыстыруға тырыстым» [11, 155-б.] – дейді. Міне, осы ойды бүгінгі бала тәрбиесімен айналысып жүрген әрбір тәрбиеші мен педгог мамандар, тіпті ғалымдар естен шығармағаны жөн. Тек сонда ғана біз бүгінгі жаһандану дәуірінде ұлттық болмысымызды сақтап, әлемдік интеграцияға еркін ене аламыз.

Ұлтымыздың ұлттық психологиясына ене білген педагог-ақын М. Жұмабаев халқымыздың өмірін, салт-дәстүрін, тыныс-тіршілігін өзінің мақалаларында да шынайы жеткізіп отырған. Бұл жалпы адам болмысын түсіне білген ойшылдың үлкен жүрегінің құпиясы болса керек. Осы дәстүрді жалғастырушылар қазіргі әдебиетте көп болғанымен, М. Жұмабаевтың аталған дүниесі кейінгі ұрпаққа, әсіресе, жазушы, зерттеуші қауымға үлгі-өнеге боларлық деңгейде екенін көреміз. М. Жұмабаев Базар жырау, Ақан сері, Әбубәкір, Бернияз арқылы кешегі мен бүгінгіні, ертеңгіге де ортақ шындықты көтергендігіне сүйсіне отырып, оны қарымды публицист ретінде де танып білеміз [12, 73-б.].

Өзінің құнды пікірлерін білдірген мақалаларында М. Жұмабаев оқу-білімге, жалпы ағартушылыққа шешуші мән берген. Оның бұл жөніндегі ой пішімі кесімді, шұғыл сипатты келеді. Жас кезінде тіпті ақыл мен білім арасында теңдік белгісін қойған. Мәселен, 1912 жылы «Айқап» журналында жарық көрген «Қала, дала» атты мақаласының да негізгі арнасы халықты өнерге, білімге үгіттеу болды. Осы мақалада қала мен дала тіршілігі тереңдете суреттелген. Қаланың жақсылығы мен жамандығы, даланың да артықшылығы мен кемшілігі салыстырылып, сарапталған.

Автор бұл мақалада «жарты адам» деген ұғымды енгізген. Мағжан ақын мұны «Толық адам» ұғымынан туғызып отырғандығы сөзсіз. Қала мен даланың артық-кемісін көрсету арқылы толық адам жөніндегі пікірін қазаққа таныс суреттермен нақты көрсетуге тырысқан. Қазаққа таныс суреттер деп отырғанымыз – мақалада қазақтың жазғы салымғы сайран ғұмыры суреттеледі.

«Жаз жетті. Қыс бойы саңырау, шырт ұйқыда, шалажансар жатқан дала оянды. Оған жан бітті... он төртіндегі айдай, үлде мен бүлдеге оранған, жаңа бойжеткен қыз болды... жастар, қыздар шешесінің қыс бойы үйде кигізбеген жаңа тіккен борансыз көйлек, күміс таққан талқыларын киіп, қуанып, қуаныштары қойнына сыймайды. Кексе қыздар, бозбалалар елдің жайлауы, биенің байлауы, жұрттың жиын болатын мезгілі де жетіп қалды-ау деп іштерінен қуанады. Биыл ойын-той көп болғай-ақ та деп тілейді».

Автор оқушысын өстіп балқытып-шалқытып отырып, кенет көңілінді су сепкендей басатын оқыс қорытынды жасайды. «Міне, жаз жетті, дала әдемі. Көңілді. Жалғыз-ақ, сол сүйкімді даланың орасан кемшілігі бар. Оның баласы білімсіз. Ойсыз. Ішіп-жеу, ойнап-күлу,

ұйықтаудан басқаны білмейді. Төрт аяқты малдан аз-ақ ілгері. Ол – жарты адам». «Жарты адам!»

Қандай ауыр, зілді сөз. Намысыңа тиеді. Етіңнен өтіп, сүйегіңе жетеді. Бірақ не шара. Шындықтан қайда қашып құтыласың? Толыққа жетем деген қыр қазағы, әрине, қала біліміне қол созсын. Осылайша мақала авторы қазақ баласының оқу-білімсіз қалмауы үшін қам жейді. Ал қалада өнер де, білім де, рухани орта да – бәрі бар. Яки қазақ ауылында мектептердің көптеп ашылуы қажеттігін, дала баласының да білім алу керектігін айтады.

Бұл жерде автор белгілі бір ортаға шынайы көзқарасын білдіріп отыр. Мақаланы ол он тоғыз жасында жазыпты. Мағжантанушы Ш. Елеуқенов осы еңбек туралы Абай мен Мағжан шығармашылығын байланыстыра, Мағжан Абайдың адам туралы ілімін жалғастырушы, яғни Абай мен Мағжанның тәрбиелік тағылымдарында да үндестік барын алға тартады. Абайдың бар өсиеттерін, Абай тағылымын ол жалғастыра насихаттайды.

М. Жұмабаев саясатшы емес, бірақ елдегі өзгеріс, ауыс-түйіс, халықтың жан-жаққа бұра тартуын көре отырып көрмегенсімеді, біле отырып білгенсімеді. Қазақтың басындағы небір қилы-қилы тағдырды, заман үнін тайсалмай ашық жеткізді. Бүгінгі күнмен үндес М. Жұмабаевтың тағы бір мақаласы – «Оқығандарды жұмысқа қою». Мақала «1922 жылы 9 қыркүйекте «Бостандық туы» газетінде жарияланған. Мұндай тақырыптағы әлеуметтік мәселелерді М. Әуезов, С. Сәдуақасов, М. Дулатов, А. Байтұрсынов, т.б. мақалаларынан да жиі ұшыратамыз. Сол кездегі ұлтымыздың зиялыларының барлығы дерлік ел-жұртының жағдайының мүшкілдігіне жандары ауырған. М. Жұмабаев мақаласында «Қызметке қазақты қою керек» деп, қазақ оқығандарын қазаққа қызмет етуге шақырады. Сол кезде қазақ оқығандарының көбі қызметтен сырт қалғанын айта келіп, «оқығандар күшін дұрыс пайдалану» арқылы елдің қамын ойлау мақсатынан шығып, «олардың білімділерін пайдаланып» жоғары жаққа осы мәселені дұрыс шешуді талап етеді.

Осы тектес ойларды 1920 жылдары М. Әуезов өзінің «Қазақ оқығандарына ашық хатында» баяндаған. Бұл – сол кездегі қазақ зиялыларының ой-тұжырымдарының үндестігін, бірлігін көрсетеді. Мағжан Жұмабаев мақаласында көкейкесті мәселенің бірі – әлі де бағы жанбаған қазақ тілі хақында. «...Мекемелерде қазақ тілі жүргізілсін деген бұйрық қайда? Жаза берсе кемшілік көп, пәлен керек... түген керек...» мақалада оқыған азаматтарды белсене қызмет етуге, қазақтың өз жұмысшы кадрларының болуы керектігіне, қазақ тілінің де биіктен естілуін тап бүгінгі мінберден сөйлеп тұрғандай сөз қылды.

Мағжан Жұмабаевтың ағартушылық сипатта жазылған мақалаларының бірі – «Жазылашақ оқу құралдары һәм мектебіміз». 1921 жылы «Бостандық туы» газетінің №4 санында жарияланған. Мақала Қазақстан үкіметінің ағарту комиссариатының қаулысына ескерту сын түрінде жазылған. Еңбекте автор мектеп туралы, соның ішінде қазақ мектебі, қазақ оқулығы қандай болу керектігіне назар аударған. Арада бір ғасыр өтті, бірақ біз де бүгінгі заманға сай білім мазмұнын жаңартып, жаңа әлемдегі жаңа Қазақстанның жастарын тәрбиелеп, білім нәрімен сусындату бағытында атқарып жатқан істерімізді М. Жұмабаевтың ой-пікірлерімен сабақтастыра өрбіте аламыз.

Қорытынды

Қорытындылай келе, ХХ ғасыр басында өмір сүрген педагогика ғылымына өзіндік үлес қосқан Мағжан Жұмабаевтың педагогикалық ой-пікірлері салыстырыла талданды. Бүгінгі оқыту жүйесіне қажетті заманауи үздік технологиялар және оның тұтастай жүйесі қарастырылды. Ұлтымыздың бір туар перзенті, педагогика саласына өзіндік үлес қосқан қайраткер М.Жұмабаевтың еңбегі талданды. Ғылыми мақаланы жазу барысында салыстыру, анықтау, эвристикалық әдістер пайдаланылды. Зерттеу нәтижесінде адамзат дамуының негізгі қозғаушы күші болған ХХІ ғасырдағы білімнің жаңаша формалары мен технологиялары салыстырыла қарастырылды. Әлемдік өркениетте алапат интеграциялық өзгерістер орын алғандығы, біздің елімізде де мұндай өзгермелі дүниеден шет қалып

қоймағандығы зерделенді. Бұл айтылғандардың қазіргі таңда өзекті мәселе екендігі де анық. Мақаланы студенттер мен оқушылар да өз зерттеу жұмыстарында пайдалана алады.

Сонымен, білім беруде оқытушы мен оқушы арасындағы белсенді әсерлесу процесі ретінде сипаттауға болатындығы, оның нәтижесінде оқушыда (студентте) өзінің белсенділігі әсерінен белгілі бір білім және қабілет пайда болады. Ал, педагог оқушы (студент) белсенділігі үшін қажетті жағдай жасау керектігі, оған бағыт беріп отыруда, оны бақылауда, қажетті ақпарат құралдарымен қамсыздандыру керектігі, онда оқытушының рөлі қандай болу керектігі салыстырыла талданды. Білім беру функциясы адамдарда қызметке деген қабілетті қалыптастырудағы белгілік және заттық құралдардың максималды бейімделуінде деп ой түйдік. Бұл ой түйіндеріміз М. Жұмабаевтың педагогикалық мұраларында ХХ ғасырдың басында айтылса, қазіргі таңда да өзіндік өзектілігін жоймағандығы анық.

Себебі, Мағжан Жұмабаевтың зерттеу еңбектері мен мақалаларының негізгі жетістігі де, айтар ойы да ұлттық рух, ұлттық тәрбие мен білім, ұлағатты ұстаздық қызмет, оның болашағы, оны жоғалтпаудың айқын жолы. Сондықтан, тәуелсіз еліміздің заманауи ұстаздарының ұлттық келбетін қалыптастырып, жаңаша білім мазмұнын жаңғыртуда М.Жұмабаевтың педагогикалық ой-ірімдерінің мәні мен маңызы зор деп білеміз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – 12 сәуір 2017 ж. [Электронды ресурсы]. URL: https://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy
2. Боранбаев Ж., Омарова Л. Қазақ мектептерінде «Кембридж» тәсіліне негізделген жаңаша оқытудың бүгінгі баспалдақтары. – Алматы: Білім, 2012. – 272 б.
3. Жұмабаев М. Шығармалары (әдеби басылым). 2-том: Әңгіме, ғылыми еңбек, мақалалар, аудармалар, жарияланбаған өлеңдер / Құраст. С. Жұбаниязов. – Алматы: Жазушы, 2013. – 376 б.
4. Abdimomynov Y., Abdikadyrova T., Smanov B., Sarsembaeva M., Shormakova S. Problems of Humanism in M. Auevov's. Jour of Adv Research in Dynamical & Control Systems, Vol. 11, No. 5, 2019. Received: 1M.Ж8 Mar 2019/Accepted: 17 Apr 2019. Page 401–408.
5. Turgunov Y., Abdimomynov Y.B., Smanov B., Shakhanova R., Naimanbaev A., Kenan Koch. The Problem Of Elimination Of Illiteracy By Writing Textbooks In The Steppe. Esta revista fue editada en formato digital por el personal de la Oficina de Publicaciones Científicas de la Facultad Experimental de Ciencias, Universidad del Zulia. Maracaibo – Venezuela. Opción, Año 35, No. 88 (2019): Page 543–566. ISSN 1012-1587/ISSNe:2477-9385.
6. Жұмабаев М. Шығармалары: – Алматы: Жазушы, 1989. – 448 б.
7. Әбілова З.Ә. Этнопедагогика. – Алматы: Ғылым, 1997. – 265 б.
8. Қалиев С.Қ., Майғаранова Ш., Нысанбаева Ғ. Тәрбие хрестоматиясы. – Алматы: Ғылым, 2001. – 330 б.
9. Подласый И.П. Педагогика: 100 вопросов 100 ответов: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – Москва: Владос пресс, 2001. – 321 с.
10. Рысбекова А.К., Мейрбекова Г.П., Пилтен Г., Шалабаева Ж.С. Жаңартылған білім мазмұны – жаңашылдыққа бастау // Ясауи университетінің Хабаршысы. – 2019. – №3. – Б. 176–187.
11. Абдықадырова Т. Алаш қайраткерлерінің мұралары негізінде ұлттық тұлға қалыптастыру. – Алматы: Қазақ университеті, 2008. – 224 б.
12. Ұлттық поэзия падишасы: ұлы ақын Мағжан Жұмабаевтың өмірі мен шығармашылығы туралы / Құраст. Ф.Қ. Бектұрбекова. – Алматы: Орталық ғылыми кітапхана, 2001. – 285 б.

REFERENCES

1. Nazarbaev N.Á. Bolashaqqa baǵdar: rýhanı jańǵyrý // Egemen Qazaqstan // egemen.kz/, 2017. – 12 sáyir.
2. Boranbaev J., Omarova L. Qazaq mektepterinde «Kembridj» tásiline negizdelgen jańasha oqytýdyń búgingi baspaldaqтары. – Almaty: Bilim, 2012. – 272 b. [in Kazakh]
3. Jumabaev M. Shyǵarmalary (ádebi basylym). 2-tom: Ángime, ǵylymı eńbek, maqalalar, aýdarmalar, jarııalanbaǵan óleńder / Qurast. S. Jubanıazov. – Almaty: Jazýshy, 2013. – 376 b. [in Kazakh]
4. Abdimomynov Y., Abdikadyrova T., Smanov B., Sarsembaeva M., Shormakova S. Problems of Humanism in M. Auezov's. Jour of Adv Research in Dynamical & Control Systems, Vol. 11, No. 5, 2019. Received: 1M.J8 Mar 2019/Accepted: 17 Apr 2019. Page 401–408. [in English]
5. Turgunov Y., Abdimomynov Y.B., Smanov B., Shakhanova R., Naimanbaev A., Kenan Koch. The Problem Of Elimination Of Illiteracy By Writing Textbooks In The Steppe. Esta revista fue editada en formato digital por el personal de la Oficina de Publicaciones Científicas de la Facultad Experimental de Ciencias, Universidad del Zulia. Maracaibo – Venezuela. Opción, Año 35, No. 88 (2019): Page 543–566. ISSN 1012-1587/ISSNe:2477-9385. [in English]
6. Jumabaev M. Shyǵarmalary: – Almaty: Jazýshy, 1989. – 448 b. [in Kazakh]
7. Ábilova Z.Á. Etnopedagogika. – Almaty: Ǵylym, 1997. – 265 b. [in Kazakh]
8. Qaliev S.Q., Maıǵaranova Sh., Nysanbaeva Ǵ. Tárbie hrestomatıasy. – Almaty: Ǵylym, 2001. – 330 b. [in Kazakh]
9. Podlasyı I.P. Pedagogika: 100 voprosov 100 otvetov: ýchebnoe posobie dlia stýdentov vysshih ýchebnyh zavedeniı. – Moskva: Vlado press, 2001. – 321 s. [in Russian]
10. Rysbekova A.K., Meirbekova G.P., Pilten G., Shalabaeva J.S. Jańartylǵan bilim mazmuny – jańashyldyqqa bastaý // Iasaýı ýnıversitetiniń Habarshysy. – 2019. – №3. – B. 176–187. [in Kazakh]
11. Abdyqadyrova T. Alash qairatkerleriniń muralary negizinde ulttyq tulǵa qalyptastyry. – Almaty: Qazaq ýnıversiteti, 2008. – 224 b. [in Kazakh]
12. Ulttyq poezıua padıshasy: uly aqyn Maǵjan Jumabaevtyń ómiri men shyǵarmashylyǵy týraly / Qurast. F.Q. Bekturbekova. – Almaty: Ortalyq ǵylymı kitaphana, 2001. – 285 b. [in Kazakh]